

Üç dənizin əfsanəsi

BTC-yə ilk neftin vurulmasından 20 il ötür

Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) əsas ixrac boru kəməri hazırda Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azəri-Çıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlarının neftini və "Şahdəniz"dən çıxarılan kondensatı daşıyır. Bundan əlavə, BTC Xəzərin digər regional xam neft və kondensat həcmələrini (Qazaxıstan və Türkmənistan, SOCAR-ın AÇG-dən kənar hasilat həcmələri) də nəql edir.

BTC-nin idarəedicisi BP şirkətinin məlumatına görə, istismara verildəndən 2025-ci ilin birinci rübünün sonunaqədər bu boru kəməri vasitəsilə ümumilikdə təqribən 598 milyon ton (4,5 milyard barrel) xam neft nəql edilib və Ceyhanda 5932 tankərə yüklənərək dünya bazarlarına göndərilib. Bu ilin birinci rübü ərzində BTC ilə ixrac olunmuş təqribən 7 milyon ton (təxminən 54 milyon barrel) xam neft və kondensat Ceyhan terminalında 70 tankərə yüklənib və yola salınıb.

Kəməre ilk neft isə 20 il əvvəl Səngəçal terminalından vurulub. Bu, "Azəri" yatağından çıxarılan ilkin neft idi. BTC tam sistem kimi 2006-cı ilin yayında istifadəyə verildi. Belə ki, kəmərin 2005-ci ilin mayından nəql etdiyi neft Ceyhan terminalına növbəti ilin həmin ayında çatmışdı.

25 may 2005-ci ildə BTC-nin neftlə doldurulmasına başlanması həm də kəmərin Azərbaycan hissəsinin istifadəyə verilməsi demək idi. Təkcə ölkəmizin deyil, bütün regionun həyatında mühüm əhəmiyyəti olan bu hadisə ilə bağlı Bakıda və Səngəçaldə keçirilən tədbirlərdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə yanaşı, Türkiyənin, Gürcüstanın və Qazaxıstanın dövlət başçıları da iştirak etmişdilər.

BTC-nin salnaməsi qısa olsa da, zəngindir. Keçən əsrin 90-cı illərinin ikinci yarısında "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində neft hasilatı artıqca mövcud olan Bakı-Supsa və Bakı-Novorossiysk kəmərlərindən əlavə daha böyük bir ixrac marşrutuna ehtiyac yaranırdı. Belə bir şəraitdə BTC-nin çəkilişi ideyası irəli sürüldü. 1998-ci ildə Ankarada kəmərin inşa edilməsi haqqında bəyannamə, 1999-cu ildə İstanbulda ATƏT-in Zirvə görüşü zamanı isə xəttin çəkilişi ilə bağlı saziş imzalandı. Saziş Azərbaycanın, Gürcüstanın, Türkiyənin, Qazaxıstanın və Amerika Birləşmiş Ştatlarının ovahtkı prezidentlərinin imzaları ilə təsdiqləndi.

Bundan əvvəl "Əsrin müqaviləsi"ni xülya adlandıranlar, müxtəlif bəhanələrlə və güclü söylərlə onun baş tut-

masına mane olmaq istəyənlər yenidən baş qaldırmışdılar. Bu dəfə hədəfdə BTC idi. Lakin Ümummilli Lider layihənin həyata keçirilməsinin bütün mərhələlərində "BTC olacaq, olacaq, olacaqdır!" deyirdi.

Ulu Öndərin söyləri ilə layihə irəlilədi və qalib gəldi. Azərbaycanın bədxahları bu dəfə də məqsədlərinə çatmadılar. Ümummilli Liderin daha bir şah əsəri tarixdə özünə yer aldı. 3 fevral 2004-cü ildə Bakıda, "Gülüstən" sarayında Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə BTC layihəsinin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar son sənədlər imzalandı.

BTC üçüncü minilliyin nəhəng mühəndis qurğusudur. Bu boru xətti Azərbaycanın, Gürcüstanın və Türkiyənin ərazisində yerin altı ilə 1768 kilometr məsafə qət edir. Kəmərin bir sıra əzəmətli yerüstü qurğuları, o cümlədən 8 nasos stansiyası var. Səngəçaldakı baş nasos stansiyasından sonra ikinci stansiya yenə də Azərbaycanın ərazisində - Yevlaxda yerləşir. İki stansiya Gürcüstanda, dördü isə Türkiyədədir.

Xəttin gündəlik ötürücülük gücü 1,2 milyon barrel təşkil edir. Keçdiyi ərazilərin coğrafiyasından asılı olaraq BTC 46, 42 və 34 düymlik borulardan çəkilib. Belə ki, kəməre öz marşrutu boyu bir neçə dağ silsiləsi qət edir, o cümlədən 2830 metr yüksəkliyə qalxır, eləcə də 3000 yol, dəmir yolu, yeraltı və yerüstü kommunikasiya xətti, eni 500 metrə çatan Ceyhan çayının keçidi də daxil olmaqla 1500-dən çox su hövzəsi ilə kəsişir. Ceyhana yaxınlaşarkən kəməre yenidən dəniz səviyyəsinə enir. Azərbaycanın 13 rayonundan - Qaradağ, Abşeron, Hacıqabul, Ağsu, Kürdəmir, Ucar, Ağdaş, Yevlax, Goranboy, Samux, Şəmkir, Tovuz və Ağstafadan keçən kəməre ölkəmizdə 443, Gürcüstanın 7 bölgəsində 249 və Türkiyənin 9 rayonunda 1076 kilometrlik yolboyu uzanır.

BTC-ni "Üç dənizin əfsanəsi" də adlandırırlar. Çünki bu polad kəməre Xəzəri, Qara dənizi və Aralıq dənizini birləşdirir. O, eləcə də xalqları və ölkələri bir-birinə yaxınlaşdırır.

Bu kəmərin bir əhəmiyyəti də ondan ibarətdir ki, özündən sonra neçə-neçə digər layihəyə yol açıb. Başqa sözlə, Bakı-Tbilisi-Ceyhandan başlanan yol geniş dəhlizlərə qovuşub. BTC-nin çəkilişini tarixi hadisə adlandıran Prezident İlham Əliyev onu həmişə yüksək dəyərləndirir: "Əgər o kəməre olmasaydı, Azərbaycan öz neft və ondan sonra qaz potensialını dünya bazarlarına çatdırıbilməzdi. Beləliklə, dəhliz yaradıldı. Xəzər dənizi-Qara dəniz-Aralıq dənizi əməkdaşlıq formatı formalaşmışdır. Xəzər dənizini Aralıq dənizi ilə birləşdirən Bakı-Tbilisi-Ceyhan bu gün uğurla fəaliyyət göstərir və başqa ölkələrə də xidmət edir. Dəhliz formalaşandan sonra əlbəttə ki, Azərbaycan öz tranzit rolunu oynamağa başlamışdır. Bu gün biz qeyd edə bilərik ki, artıq Azərbaycan öz coğrafi vəziyyətindən, logistika imkanlarından tam şəkildə istifadə edir".

BTC həm də təhlükəsiz kəmərdir. Qeyd edildiyi kimi, bu xəttin boruları bütün marşrut boyu torpaq altında basdırılıb. Bu da müasir dövrdə karbohidrogenlərin ən etibarlı nəql vasitəsi sayılır. Onu da əlavə etmək yerinə düşər ki, BTC-nin bir hissəsi 2023-cü ildə Türkiyənin zəlzələyə məruz qalan ərazilərindən keçir. Bununla belə, kəmərin istər boruları, istərsə də yerüstü qurğuları heç bir zədə almadı. Bu da xəttin çəkilişinin mükəmməl olduğundan xəbər verir.

Zaman irəlilədikcə BTC özünü dönə-dönə təsdiqləyir və onun önəmi artır. Kəməre ahəngdar işləyərək ölkəmizə, eləcə də regiona gətirdiyi gəlirləri çoxaldır. Beləliklə, bu boru xətti istifadəyə verildəndən sonrakı illərdə ölkəmiz böyük həcmdə valyuta ehtiyatları əldə edib. Azərbaycan dövləti bu ehtiyatlardan səmərəli istifadə edərək onları ölkənin əsas inkişaf istiqamətlərinə yönəldib. Ölkəmizdə neft kapitalı insan kapitalına çevrilib.

Hazırda BTC Ko.-nın səhmdarlarının hansı şirkətlər olduğunu da xatırladaq. Bunlar BP (30,10 faiz), SOCAR (32,97 faiz), MOL (8,90 faiz), TPAO (6,53 faiz), "Eni" (5 faiz), "TotalEnergies" (5 faiz), İTOÇU (3,40 faiz), ONGC-Videş (3,10 faiz), "EksonMobil" (2,50 faiz) və İNPEKS (2,50 faiz) şirkətləridir.

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"